

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

חוקת

(חלק כג שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וארבע לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת חוקת, אי"ז תמוז, ה'תשפ"ד (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2024
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

* חוקת

הידיים הבאים מחמת ספר פוסלות את התרומה משום דר' פרנך⁷.

ויש לומר שבסוגיא זו (במסכת מגילה) נוסף חידוש, הן בענין ספר תורה ערום ומטפחת ספר תורה, והן בענין התורה והמצות ביחס לאדם, כדלקמן.

ב. וזה לשון הגמרא בסיום מסכת מגילה: אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן כל האוחז ספר תורה ערום נקבר ערום, ערום סלקא דעתך, אלא אימא נקבר ערום בלא מצות, בלא מצות סלקא דעתך, אלא אמר אביי נקבר ערום בלא אותה מצוה.

והנה, מובן ופשוט, כמו שנתבאר בריבוי מקומות⁸, שאפילו לקא־סלקא־ דעתך שבגמרא יש מקום בשכל, גם בשכל התורה, שכן המדובר הוא אודות תנאים ואמוראים אשר כל עסקם היה בתורה, ואם כן פשוט שאפילו קא־ סלקא־דעתך שלהם — אין זו סברא בעלמא שאין לה מקום בתורה.

ויתר על כן: הרי רב אשי, מסדר הגמרא, לא הכליל בגמרא כל שקלא־ וטריא וקא־סלקא־דעתך שנאמרו בבית המדרש⁹ (אע"פ שמובן שגם לסברות אלו שנשמטו היה מקום בשכל התורה, ובפרט בסוגיא שבה נאמרו). ואם כן,

א. אחד המקומות בש"ס שבהם מצינו בגמרא דמיון והשוואה בין התורה לאדם — כמרומז בפרשת חוקת¹ „זאת התורה אדם”² — הוא בסיום מסכת מגילה.

ההשוואה בין התורה לאדם היא בריבוי ענינים, החל מכך שכשם שהאדם מורכב מגוף ונשמה — כן הוא גם בתורה³. וכן, באדם יש רמ"ח איברים ושס"ה גידים, והוא הדבר בתורה, הוראה ברמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה⁴. ועוד.

בפרשת חוקת, לגבי „זאת התורה אדם”, ההמשך הוא „אדם כי ימות באהל גוי”, ועל־דרך־זה תוכן ההשוואה בין התורה לאדם שבמסכת מגילה מתבאר בקשר למיתה — „אמר רבי פרנך . . כל האוחז ספר תורה ערום נקבר ערום כו”.

ויתירה מזו: כשם שבפרשת חוקת מדובר לא רק בענין המיתה כשלעצמה, אלא בקשר לדין טומאה⁵, על־דרך־ זה הוא בלימוד הנ"ל — שמצד זה ש„כל האוחז ספר תורה ערום נקבר ערום” גזרו טומאה על הידיים⁶, „אף

* וסיום מס' מגילה.

(1) יט, יד.

(2) ראה זח"ב קיז, ריש ע"ב. ח"ג כט, ב. ובכ"מ.

(3) זח"ג קנב, א.

(4) זח"א קע, ב. וראה מכות כג, סע"ב.

(5) ולהעיר דלא המת מטמא אלא חוקה

חקקתי גזרה גזרתי (תנחומא פרשתנו ח (כו)).

וכנראה זהו מקורו דהרמב"ם סוף הל' מקואות.

וראה ספרי זוטא שבהערה (7).

(6) שבת יד, סע"א.

(7) ומודגש ביותר עפמ"ש ביל"ש פרשתנו

(רמז תשסא. מספרי זוטא עה"פ) נוגע במת טמא

ואין מת עצמו טמא, שהוא ממש כידיים שבאים

מחמת הספר, שאין הספר עצמו טמא.

(8) ראה לקו"ש חט"ו ע' 94. ח"ח ע' 240.

וש"נ.

(9) ראה גם הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג קו"א סק"א.

וממילא העונש ל„אוחז ספר תורה ערום“
צריך להיות גם כן (בעיקר) לנשמה;

ולפיכך אמרו בגמרא „אלא אימא
נקבר ערום בלא מצות“, שזהו עונש
מדה כנגד מדה: כיון שאדם זה אוחז
ספר תורה ערום – ראוי לו שיהא ערום
מן המצות, וזהו עונש לנשמה.

ועל כך פריך בגמרא „ערום בלא
מצות סלקא דעתך“ – מדוע ינטלו
ממנו כל המצות? „אלא אמר אביי
נקבר ערום בלא אותה מצוה“.

אמנם, פירוש זה אינו מחוור דיו:
אילו נקודת הקושיא על הסברא
הראשונה היתה בכך ש„נקבר ערום“
הוא עונש הקשור לגוף בלבד, ואינו
עונש לנשמה – שמצדה הושווה לספר
תורה – הרי שבנוסח הקושיא היה
לגמרא להעתיק את התיבה „נקבר“
(„נקבר ערום סלקא דעתך“), אשר בזה
טמון עיקר הקושי. ובכן, מרצף הדברים
בגמרא משמע שאין השקלא-וטריא
כאן בשאלה מיהו הנענש, אם הגוף או
הנשמה שהושוותה לספר תורה, אלא
כלפי „ערום“ – תוכן העונש.

תוכן סברות וקא-סלקא-דעתך אלו אשר
נכללו על-ידי רב אשי בגמרא – מובן
שלא זו בלבד שיש לו מקום בשכל
והסברה של תורה, אלא שהוא מוסיף
הבנה והסברה בלימוד סוגיא מסוימת זו,
ויש לומר – אף גם במסקנת ההלכה¹⁰.

ועל-פי כל זה צריך להבין:
מהן סברות הקא-סלקא-דעתך ש„נקבר
ערום“ או „ערום בלא מצות“ מפני
שאוהז ספר תורה ערום?

ג. בפשטות יש לומר, ש„כל האוחז
ספר תורה ערום נקבר ערום“ אינו עונש
סתם, אלא מסובב מן האחיזה. בלשון
אחר – עונש מדה¹¹ כנגד מדה. האדם
הושווה לספר תורה (כדברי הגמרא¹²
„העומד על המת בשעת יציאת נשמה
חייב לקרוע הא למה זה דומה לספר
תורה שנשרפה“), ועל כן בדרך ממילא,
כאשר אוחז ספר תורה ערום¹³, אף הוא
(מאחר שהושווה לספר תורה) – „נקבר
ערום“ כפשטו, ללא לבושים.

אלא שסברא זו נשללת בגמרא
– „ערום סלקא דעתך“, לפי ש„נקבר
ערום“ (ללא לבושים) הרי זה עונש (רק)
לגוף, ואילו ההשוואה בין אדם לספר
תורה הלא היא (בעיקר) כלפי הנשמה¹⁴,

בכתובות יז, סע"א: נטילתה כנתינתה מה
נתינתה בששים רבוא אף נטילתה בששים רבוא.
ופרש"י: נטילתה היינו כשמת ותלמודו בטל. ושם מדובר
בהוצאת מת לקבורה ולא בשעת יציאת נשמה
(וראה מו"ק (ושבת) שם בחכם ואדם כשר לאחר
יציאת נשמה חייב לקרוע). אבל זהו רק למאן
דקרי ותני, בת"ת, שאז י"ל שנקבעה התורה בו, עד
שנק' „גופן אש“ (חגיגה בסופו). משא"כ בשאר כל
אדם, אף לפרש"י (שבת שם), „אף נשמת ישראל
הניטלת דומה לו (לס"ת שנשרף) שאין לך ריק
בישראל שאין בו תורה ומצוה“, הרי אי"ז בת"ת.
וראה טור יו"ד סי' שמ בשם הרמב"ן ובב"י וב"ח
שם. אבל ראה שטמ"ק כתובות שם (מתלמידי
רבינו יונה, רב אחא וריטב"א שם). ועצ"ע. ואכ"מ.

10 להעיר מס' עשרה מאמרות מאמר חקור
דין ח"ג פ"ח – ושם גם בנדוד"ד.
11 סוטה ה, ב (במשנה). וש"נ.
12 שבת קה, ב. מו"ק כה, א.
13 כפרש"י „בלא מטפחת סביב ספר תורה“.
ובפשטות הוצרך לפרש כן שלא נטעה לפרש
שאוהז ס"ת כשהוא – האדם – ערום, כדמשמע
לכאורה מפשטות לשון הרמב"ם הל' ס"ת פ"י
ה"ו. ראה שו"ת הרדב"ז ח"ב תשע"א. שו"ת
מהרי"ט ח"א סקל"ו. הגהות בני בנימין לרמב"ם
שם. ראה פרמ"ג (משב"ז) או"ח ר"ס קמז. ואכ"מ.
14 כן מפורש בפרש"י מו"ק שם: דתורה
קרוי' נר. . ונשמה נקראת נר.

ד. והנה, בנוגע למסקנת הגמרא "ערום בלא אותה מצוה", איתא בתוספות¹⁵: "יש מפרשים מצות אחיזה וקשה מאי רבותא פשיטא שאין לו שכר כיון שלא עשה המצוה כהוגן לכך פירש ריב"א בלא אותה מצוה שעשה באותה שעה, שאם אחז ספר תורה ערום וקרא בו אין לו שכר מן הקריאה, וכן אחזו לגוללו או להגיהו¹⁶, אבל אחזו במטפחת אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד".

וצריך להבין:

(א) מהן הסברות שביסודן של שתי הדיעות – אם "בלא אותה מצוה" היינו "מצות אחיזה" [כדעת היש מפרשים – ומזה שרש"י לא פירש מאומה על הלשון "בלא אותה מצוה" משמע, שגם לדידיה יש לפרש (כפשוטו לשון הגמרא) דהיינו "מצות אחיזה"¹⁷], או מצות קריאה גלילה והגהה, כיון שעשאן באותה שעה¹⁸ (כפירוש הריב"א)?

(15) ד"ה בלא אותה מצוה.

(16) ועד"ז הוא ברא"ש כאן. תוד"ה בלא, שבת יד, סע"א. תוס' הרא"ש שבת שם (אלא שבכל הנ"ל ליתא הגהה, רק קריאה (לימוד*) וגלילה). ובר"ן (ספ"ג דמגילה) ובמאירי כאן כתבו רק בנוגע לגלילה. בתוס' הרא"ש כאן הביא גם ב' הענינים גלילה וקריאה, אלא שמדבריו משמע שהפסיד כל מצות גלילה וקריאה, גם אלו שעשה מקודם כדבעי – ראה מחזיק ברכה (להחיד"א) אור"ח סי' קמו, ס"א. ואכ"מ.

(17) דאם ס"ל כדעת התוס' (בלא מצות קריאה בתורה כו') הרי א"י פשוטו לשון הגמרא "בלא אותה מצוה", והו"ל לרש"י לפרשו.

(18) ולהעיר ממכות (כא, ב) אינו השם.

(* כ"ה בתנ"ך שבת שם במקום קריאה. ובתוס' הרא"ש שבת שם: אם אחזוהו כדי לקרות בו אינו מקבל שכר על מה שלמד באותה הפעם.

ב) מהי כוונת התוספות בסיום לשונו "אבל אחזו במטפחת אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד"? בפשטות בא הדבר כדי לסיים בטוב, ולכן סיום זה ליתא בתוספות שבת¹⁹ – אבל אי אפשר לומר שזה לבדו הוא הטעם, כי מטעם זה לחוד היה אפשר לסיים בטוב "אבל אחזו במטפחת יש לו שכר מן הקריאה" וכיוצא בזה, מבלי להכניס כאן ענין נוסף וחדש, פסוק מן המקרא, ואשר לכאורה אינו שייך כלל לכאן.

ה. ויש לומר נקודת הביאור בכל זה:

שלוש הדיעות והסברות בפירוש "נקבר ערום" דנות בגדרה של המטפחה ביחס לספר תורה, שניתן לנקוט בו כמה אופנים:

(א) מטפחת אינה נוגעת למציאות ספר התורה עצמו, אלא היא דבר המתוסף עליו – על־מנת לאפשר את אחיזת האדם בספר תורה, שצריכה להיות באופן של כבוד (שלא בדרך בזיון)²⁰.

(ב) אין זה רק לצורך יצירת אפשרות לאחזו בספר תורה, אלא הדבר נוגע ומוסיף לכבוד הספר־תורה מצד עצמו – כבוד ספר תורה דורש שתהיה לספר מטפחת²¹. בסגנון אחר: אין זה רק דין

(19) שם.

(20) כן יל"פ לכאורה לפי פ"ה הב"ח (אור"ח שם. וראה גם מג"א שם) שצריך לאחזו בעמודי ס"ת ע"י מטפחת. ומשמע שגם המטפחת סביב הס"ת הוא בגדר זה. וכן משמע לדעת המרדכי שבב"י וב"ח שם, דה"מ בידיים סתם אבל נטל ולא הסיח דעתו לא קפדינן. וצ"ע.

(21) ראה ט"ז אור"ח שם: ותו דפי' רש"י כו' ס"ת ערום בלא מטפחת סביב ס"ת הרי דאינו מקפיד רק על מה שדרך להיות על ס"ת כו'.

בגברא (אחיזת האדם), אלא – דין
בחפצא של ספר תורה²².
שנבגמרא:

(א) לפי הדיעה הראשונה ש"נקבר ערום" – כפשוטו, בלי לבושים – נקטינן שהמטפחת היא דבר צדדי בלבד, לבוש לספר תורה; ולכן העונש ל"אוחז ספר תורה ערום" הוא, שניטלים מן האדם לבושיו, שהן מציאות נפרדת ממנו, ומשמשים (בעיקר) עבור זולתו או כדי למנוע את הגנאי להיות ערום²⁸.

(ב) בעל הדעה השניה – נקבר ערום בלא מצות – סברתו היא, שמטפחת משתייכת לספר תורה גופא. ולכן העונש של אוחז ספר תורה ערום הוא – נקבר ערום בלא מצות, והיינו לפי שמצות הן ה"לבושים" (לנשמת ה)אדם²⁹ ולתורה³⁰, ולא בתור מציאות צדדית, אלא – מציאות הקשורה עם ענין התורה גופא: התורה ענינה הוא – לימוד ההלכות דהמצות, והמצות הן ה"לבושים" שבאמצעותם באות הלכות התורה לידי קיום בפועל. ועל-דרך זה הוא באדם הלומד תורה (והשווה לתורה, "זאת התורה אדם", כנ"ל),

28) ולהעיר שר' יוחנן (מארי דשמעתא) קרי למאני מכבודתי (שבת קיג, ס"א. וש"ג).

29) וכמאחז"ל: כי תראה ערום וכסיתו (ישעי' נח, ז) כיצד . . . וזרזוהו במצות לפי שאין לך ערום בישראל אלא מי שאין בו תורה ומצות (תבא"ר פכ"ז). וכדחז"ל עה"פ (בראשית ג, ז) עירומים הם (ב"ר פי"ט, ו. ויעוד).

30) וכן לגבי הקב"ה (נותן התורה ומצווה המצות): על התורה נאמר (ירמי' כג, כט) הלא כה דברי כאש, שהוא כ"הו"י אלקיך אש אוכלה הוא" (ואתחנן ד, כד), ומצות נק' "חפצי שמים" (מו"ק ט, ב).

[עוד י"ל בזה: החקירה היא האם זהו ענין שלי"י – יש בזיון כאשר אדם אוחז ספר תורה ערום, או שזהו ענין חיובי, שמטפחת מוסיפה בכבוד הספר-תורה בכלל].

(ג) אין זה רק נוגע לכבוד הספר-תורה, אלא הדבר כרוך ויסודו הוא²³ בעצם הספר-תורה וקדושתו²⁴; ועל-דרך הדין שצריך שיהיו גליוני ספר תורה, הנה על-דרך-זה – מצד קדושת הספר צריך שתהיה לו מטפחת²⁵, הנעשית על-דוך גליון הספר, חלק²⁶ ממנו²⁷.

22) וע"ד ב' ההסברות בשמירת מקדש, שלא יכנס זר וטמא (רש"י במדבר ג, ו. קרה יח, א) וכיו"ב, או "אין שמירתו אלא כבוד לו אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין" (רמב"ם הל' בית הבחירה רפ"ח). וראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 56 ואילך.

23) להעיר מג' אופנים בהסברת גדר תוספת שבת (לקו"ש חט"ז ע' 233 ואילך, ע"ש).

24) להעיר מלשון הלבוש שם ר"ס קמו: ומשום קדושת ס"ת צריכים לזוהר בה מאד כו'.

25) ולהעיר מרמב"ם הל' אבות הטומאה פ"ט ה"י: ומטפחות ספרים בזמן שהן תפורות מטמאין את הידים. וראה מג"א שם.

26) דוגמא ללבוש שנעשה חלק (עיקרי) ההמלוכש כמש"נ (איוב י, יא) עור ובשר תלבישני. וגלודה אינה חי' (חולין נד, א במשנה. שם נה, ב). ולהעיר מחומטא דלבושי מיני' ובי' (ראה רש"י עקב ח, ד*) ולבושים הנפרדים ממש דבני' במדבר גדלו עמהם (פרש"י עקב שם, מפסיקתא ד"כ פ' ויהי בשלח. דבר"ר פ"ז, יא. ועוד).

27) להעיר מגדר כתר המלך; בגדי כהונה, בגדי כה"ג.

(* בב"ר (פכ"א, ה) "קמציא דלבושי' מיני' ובי'". ובמחז"ל מקור דפרש"י עקב שם (שבפנים ההערה) – חלזון.

את המטפחת סביב הספר-תורה ובין הגולל את הספר-תורה בתוך המטפחת,

ועל כך משמיענו ר' ינאי שאמנם איסור אין בדבר, לפי שמטפחת היא בדוגמת גליוני ספר תורה הנמצאים למעלה ולמטה³⁵, אבל „מוטב“ ש„תיגלל המטפחת“, כיון שככלות הכל אין היא עצם התורה].

ז. איתא בגמרא³⁶: „הקורע . . על מתו (בשבת) אע"פ שמחלל את השבת יצא ידי קריעה“. ועפ"ז צריכה לבוא המסקנא בנידון דידן, שאע"פ שהאוחז ספר תורה ערום עשה ענין בלתי רצוי – אין הוא מאבד בשל כך את מצות האחיזה; העבירה (באופן האחיזה) אינה מסלקת מכאן את מצות האחיזה.

וזהו הרבנותא (לדעת היש מפרשים) בסברא השלישית, שכאן אין הוא מקיים את המצוה, לפי שמטפחת אינה מציאות נפרדת מהספר-תורה, אלא היא חלק מן הספר-תורה; ולכן, כאשר אוחז בספר תורה ערום בלי מטפחת – נחסר בספר תורה עצמו (וממילא – במצות אחיזת ספר תורה).

אולם התוספות לא ניחא ליה לנקוט כפירוש זה, כי לפי זה תעלה מסקנא שאליבא דתירוצו של אביי משתנה פירוש התוצאה „נקבר ערום“: לפי שני האופנים הראשונים זהו עונש (שניטל ממנו ענין (לבושים) שיש לו מצד עצמו); ולפי המסקנא „ערום בלא אותה מצוה“ יש חסרון בקיום המצוה שלו (הוא „ערום“ מן המצוה עצמה);

אך מפשטות לשון הגמרא משמע,

שלבושיו (לענין התורה שבו)³¹ הם מצותיו³².

ג) לפי תירוצו של אביי – „נקבר ערום בלא אותה מצוה“ – נמצא כפי האופן השלישי, שהמטפחת אינה דבר נפרד המשתייך לספר תורה, אלא היא נעשית על-דרך חלק מן הספר-תורה.

ולדעתו: אי אפשר לומר שהעונש הוא שנוטלין ממנו „מצות“ סתם, מאחר שמצות הן דבר נפרד (לבושים) מן התורה ומן האדם;

אלא „ערום בלא אותה מצוה“ – מצוה זו גופא, מטפחת שהיא חלק מן הספר-תורה, כדלקמן ס"ז.

[ועפ"ז באה גם תוספת ביאור בשייכות שבין מאמר דר' פרנך והמאמר שלאחרי זה – „אמר רבי ינאי כו' מוטב תיגלל המטפחת ואל יגלל ספר תורה“ (בתוך מטפחת³³) – שאין זה רק משום ששתי המימרות עוסקות במטפחת³⁴, אלא יש כאן המשך דברים בגוף הענין:

לפי המסקנא שמטפחת אינה לבוש צדדי לספר תורה, ואפילו לא לבוש הנעשה שייך אל הספר-תורה, אלא היא חלק מן הספר-תורה גופא, היה אפשר לומר שאין כל חילוק בין הגולל

31 ראה זח"ב שבהערה 2.

32 דת"ת „[91] אש, משא"כ מצות הן כמו ציפוי של האדם (חגיגה בסופה). וראה תניא פ"ה בהחילוק בין תורה שעי"ז „נעשה יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו . . להיות לאחדים ממש מכל צד ופנה . . דם ובשר כבשרו“, ומצות שהן רק „לבוש“. וראה בכהנ"ל בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 436 ואילך, וש"נ.

33 פרש"י שם.

34 אבל לפי הר"ח שם „כלומר בלא מטפחת“ הוא המשך באותו הענין.

35 ראה תוד"ה הלוחות (מגילה שם).

36 שבת קה, ב.

ולפיכך אין איסור אחיזת ספר תורה בלא מטפחת יכול לפגום במצות הקריאה,

[על-דרך לשון הירושלמי³⁹ (לענין החילוק בין הקורע בשבת, שיצא ידי קריעה, למצה גזולה שאינו יוצא בה ידי חובתו בפסח): תמן גופא עבירה ברם הכא הוא עבר עבירה – היינו שזה ש„הוא עבר עבירה“ בשעת העשיה אינו פוגם במצות הקריעה].

אבל לדעת הריב"א, למטפחת יש שייכות לכללות ענין הספר-תורה; כל פרטי הספר-תורה קשורים זה בזה. וממילא, כאשר „אחז ספר תורה ערום“ – חסר בשלימות הקריאה בתורה⁴⁰, אע"פ שבמעשה האדם אלו הן שתי פעולות נפרדות: אחיזה וקריאה.

ט. על-פי כל הנ"ל יובן גם מה שממשיך ומסיים בתוספות „אבל אחזו במטפחת אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד“:

בדברי חז"ל⁴¹ מבואר, שהפסוק⁴² „אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד“ קאי בשני סוגים שבין לומדי תורה – „למיימינין בה אורך ימים“ ו„למשמאילים בה עושר וכבוד“. ופירש רש"י⁴³: מיימינין בה עוסקים לשמה משמאילים שלא לשמה.

ומזה שאמרו בגמרא „למשמאילים בה עושר וכבוד“ מובן, שאין כוונת

39 שבת פ"ג ה"ג. וראה בארוכה שד"ח (מע' מ כלל עז סק"א. וש"ג) כמה פירושים בדברי הירושלמי.

40 להעיר מטושו"ע או"ח סו"ס קלט ונ"כ שם, דמצוה לאחוז הס"ת בשעת הקריאה, ע"ש.

41 שבת סג, א.

42 משלי ג, טז.

43 שבת שם ד"ה למשמאילין בה (בפי' הב').

שלפי כל שלש הדעות הגדר של „נקבר ערום“ אחד הוא – עונש, היינו שנוטלין מן האדם דבר מה³⁷. ולפיכך פירש ריב"א שמשמעות „נקבר ערום בלא אותה מצוה“ היא – „בלא אותה מצוה שעשה באותה שעה, שאם אחז ספר תורה ערום וקרא בו אין לו שכר מן הקריאה כו“; והרי מצות הקריאה קיים במעשיו, אלא שמענישין אותו ונוטלין ממנו את ה„שכר מן הקריאה“.

ח. בעומק יותר יש לומר, שה„יש מפרשים“ וריב"א מחולקים גם בעצם גדרה של מטפחת:

לדעת ה„יש מפרשים“ מטפחת היא ענין וחלק במציאות הספר-תורה בלבד, ולכן זהו ענין למצות האחיזה בלבד; אך אין לזה כל שייכות למצוות האדם הקשורות לתוכן ולמטרה (ולמדה גו' שימה בפיהם³⁸) של ספר תורה (קריאה בתורה וכיוצא בזה).

ולכן אי אפשר לפרש ש„ערום בלא אותה מצוה“ היינו מצות הקריאה שעושה באותה שעה, שכן לקריאת התורה אין כל שייכות למטפחת הספר,

37 וקושיית התוס' „מאי רבותא פשיטא שאין לו שכר כיון שלא עשה המצוה כהוגן“ (ולא הקשו כנפנים) – כי מקשים (גם) לסברת הי"מ. ועוד להעיר מדיוק ל' התוס' (בקושייתם) „פשיטא שאין לו שכר כיון שלא עשה המצוה כהוגן“, דמזה מובן שבנוגע להמצוה עצמה יש רבותא „שלא עשה המצוה כהוגן“ (כנ"ל בפנים). אלא שמצד המשך הגמ' צ"ל שמדובר כאן בענין של עונש – שכר המצוה, וע"ז מקשים „פשיטא כו“.

38 וילך לא, יט. וראה לעיל ע' 20 ואילך.

* ומש"א כ' בתוס' הרא"ש שם, ומאי קמ"ל שאם אינו עושה מצוה שהוא ערום ממנה.

אין זה כעשיית המצות, שהן מציאות בפ"ע מלבד (לימוד) התורה, ורק שהן „לבושים“ הקשורים לתורה (שהלכות התורה באות לידי ביצוע בעשיית המצות), אלא זוהי מציאות שהיא מלכתחילה חד עם התורה: זהו אחד מן האופנים בלימוד התורה; אלא שלגבי לימוד התורה לשמה – לשם התורה עצמה – הלימוד הוא בדוגמת מטפחת ולבוש „גוף“ ואמתית הלימוד⁵¹.

וזהו שמסיים בתוספות, שכאשר „אחזו במטפחת“ ובה בשעה „וקרא בו“ (כדברי התוספות לעיל), אזי „אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד“: כאשר יש בידו שני הענינים – הן „משמאילים בה“ (שלא לשמה), הלימוד על־מנת לידע את המעשה אשר יעשו, המרומוז בתיאור „אחזו במטפחת“, והן „וקרא בו“, שפירושו הוא הקריאה והלימוד בתורה (לשמה) לשם התורה – „מיימנין בה“,

הרי הוא זוכה לשני עניני השכר, הן „אורך ימים בימינה“ והן „בשמאלה עושר וכבוד“, כפשטם למטה מעשרה טפחים,

ועד לאורך ימים העושר והכבוד האמיתיים, בביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחות מוצש"ק י"ד שבט וכ' שבט תש"ל*)

51 להעיר שכללות ענין התורה – ה"ז לבוש בתוך לבוש וכו' (תניא פ"ד. ובכ"מ). וכן בנוגע לאלקות (תניא ספמ"ב. ובכ"מ).

(* שיחה זו נאמרה בקשר לסיום כתיבת ס"ת „לקבלת פני משיח“, נש"ק י"ד שבט תש"ל.

הדברים לאופן בלימוד „שלא לשמה“⁴⁴ שעליו אמרו חז"ל⁴⁵, „לא זכה נעשית לו סם המות“, אלא לסוג „שלא לשמה“ שבו (גם) לימוד זה מביא עושר וכבוד.

והביאור בזה: נתבאר כבר בכמה מקומות⁴⁶, ש„שלא לשמה“ בדקות אין פירושו רק לימוד עבור פניה שאינה קשורה לעבודת ה', אלא אפילו לימוד לשם המצות – כדי לידע את המעשה אשר יעשו – הרי הוא שלא לשמה⁴⁷; לימוד זה אינו לשם התורה, לימוד התורה עצמה, כי אם לשם קיום המצות. „לשמה“ בשלימות משמעותו – לימוד התורה לשם (השגת) התורה עצמה, ועל־דרך לשון חז"ל⁴⁸, „דרוש וקבל שכר“, אלא שאין זה „דרוש“ שהוא לצורך „וקבל שכר“, אלא „יגדיל תורה ויאדיר“⁴⁹.

וזהו גם ענין מטפחת של ספר תורה (ברוחניות) – שהיא „כנ"ל, חלק בגוף הספר־תורה:

הלימוד כדי לידע את המעשה אשר יעשו מוכרח הוא, ואדרבה – הוא קודם לכל לימוד בתורה⁵⁰, אבל עדיין אין זה לימוד התורה מצד עצמה (אלא – עבור המצות, כנ"ל); אך מאידך,

44 כמו שפי' בחדא"ג שם.

45 יומא עב, ב.

46 ראה לקו"ש ח"ז ע' 402 ואילך, וש"נ.

וראה גם ס' מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תקסט.

47 ראה תניא ספ"ה (מפע"ח). וראה פסחים סח, סע"ב. ועוד. ואכ"מ.

48 סוטה מד, א וש"נ.

49 חולין סו, ב.

50 הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ט. וש"נ.

